

نوع و میزان بهره مندی کتابخانه های دانشگاهی شهر ساری از همکاری بین کتابخانه ای

*مجتبی درویشی

کارشناس علوم کتابداری و اطلاع رسانی مرکز آموزش
علمی کاربردی فرهنگ و هنر شماره ۱ مازندران
ghasedak_m_2004@yahoo.com

ABSTRACT

The cooperation of inter-librarianship in the libraries of the universities of Sari have been studied with the use of a questionnaire containing 20 multiple choice and 2 open-ended questions and also by means of the interview and observation.

On the basis of the results of this research 73% of the libraries use the cooperation of inter-librarianship, while this amount of cooperation often includes limited cases. The most important reason of cooperation is making more sources available for referrals and the domain in which cooperation is mainly accomplished, is the library services and answering the referrals. Using printed documents in cooperation is more than electronic, audiovisual documents and this has reduced the amount of cooperation. Most of the libraries take the action of cooperation in a limited level. The most important obstacles and preventive factors in inter-librarianship cooperation is the shortage of human forces and the lack of enough financial sources. Finally, in the presented research, the weak and strong points have been distinguished and the solutions and suggestion with the result and comments of other researches have been delivered and studied.

چکیده

همکاری بین کتابخانه ای در کتابخانه های دانشگاهی شهر ساری با استفاده از یک پرسشنامه که شامل ۲۰ سوال بسته و ۲ سوال دارای گزینه باز بود و همچنین توسط مصاحبه و مشاهده، مورد بررسی قرار گرفت؛ براساس نتایج این پژوهش ۷۳/۵ درصد از کتابخانه ها از همکاری بین کتابخانه ای استفاده می نمایند، در حالی که این میزان همکاری اغلب شامل موارد محدودی است. مهمترین دلیل همکاری، دسترس پذیر ساختن بیشتر منابع برای مراجعه کنندگان می باشد و حوزه ای که عمدتاً همکاری در آن صورت می گیرد، خدمات کتابخانه ای و پاسخگویی به مراجعان است. استفاده از مدارک چاپی در همکاری، بیشتر از مدارک الکترونیکی و دیداری و شنیداری است که این از میزان همکاری کاسته است. اکثر کتابخانه ها در سطح محدودی اقدام به همکاری می کنند. مهمترین موانع و عوامل باز دارنده در همکاری بین کتابخانه ای، کمبود نیروی انسانی و نبود منابع مالی کافی می باشد. نهایتاً در تحقیق حاضر نقاط قوت و ضعف مشخص شده و راهکارها و پیشنهاداتی همراه با نتیجه و پیشنهادات سایر تحقیقات ارائه و مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها

همکاری بین کتابخانه‌ای - اشتراک منابع
- امانت بین کتابخانه‌ای - دسترسی به اطلاعات
- کتابخانه‌های دانشگاهی

مقدمه

تداوم پدیده انفجار اطلاعات، رشد روز افزون دانش بشری، رشد روز افزون استفاده‌کنندگان از منابع، افزایش عمق پژوهش‌ها، کمبود منابع مالی، محدودیت فضای نگاه داری منابع و در راستای آن، دسترس پذیری بیشتر منابع، توسعه فناوری‌های نوین، تحول در مأموریت‌های مراکز و مسائلی از این قبیل، باعث شده ترکیب این عوامل با یکدیگر کتابخانه‌ها را از پاسخگویی مطلوب به مراجعه‌کنندگان و نیازهای آنان به تنهایی باز دارد؛ به همین دلیل کتابخانه‌ها از حدود یک قرن پیش به فکر راه‌کارهایی برای حل این مشکل پرداختند و بر آن شدند با استفاده از قراردادها و توافق‌ها و برنامه‌های خاص از منابع یکدیگر برای پاسخ به نیاز مراجعه‌کنندگان استفاده کنند، این راهکار امروزه عمدتاً به عنوان همکاری بین کتابخانه‌ای یا اشتراک منابع شناخته می‌شود. از آنجایی که به نظر می‌رسد این امر به نحو مطلوب در اکثر کتابخانه‌های ما مورد استفاده قرار نگرفته است، لذا با بررسی این موضوع از میان‌چندی از کتابخانه‌های دانشگاهی شهر ساری، وضعیت سنجیده شده و نتیجه‌گیری‌ها و راهکارهایی در این زمینه ارائه شده است. لازم به ذکر است پیشتر، تحقیقات و مکتوباتی در این زمینه انجام شده است که برخی از آن‌ها در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

تعریف اجزای مسئله

اشتراک منابع: از آنجا که هیچ کتابخانه‌ای قادر نیست انتشارات فزاینده جهان را یکجا گردآوری کند و در اختیار مراجعان خود بگذارد، مسئله استفاده‌ی مشترک از منابع کتابخانه‌ها مطرح شده که از آن به عنوان اشتراک منابع یاد می‌شود.

امانت بین کتابخانه‌ای: ترتیب همکاری میان کتابخانه‌ها که طی آن یک کتابخانه می‌تواند مواد کتابخانه‌ی دیگر را به امانت بگیرد یا به عبارت دیگر، و اسپردن مواد و منابع یک کتابخانه به کتابخانه‌ی دیگر.

دسترسی مستقیم: شیوه‌ای که در آن کاربران می‌توانند بدون واسطه و به صورت مستقیم به یک کتابخانه که عضو آن نیستند، مراجعه و منابع مورد نیاز خود را دریافت و استفاده کنند. در این شیوه کتابخانه‌ی واسط حذف می‌شود و تقاضا به صورت

مستقیم به عرضه‌کننده‌ی منابع ارائه می‌گردد.

دسترسی غیر مستقیم: شیوه‌ای برای دسترسی که از طریق آن کاربران می‌توانند به واسطه‌ی یک کتابخانه، منابع مورد نیاز خود را از عرضه‌کننده یا کتابخانه‌ای دیگر دریافت و استفاده کنند.

عضویت فراگیر کتابخانه‌ها: با عنوان طرح

غدیر، سازوکاری است جدید برای همکاری بین کتابخانه‌ها در ایران با هدف اصلی «ایجاد امکان دسترسی مستقیم به منابع کتابخانه‌های دانشگاهی و تخصصی کشور از طریق یک نظام رسمی، هماهنگ، برنامه‌ریزی شده و جامع برای تمامی افرادی که به این منابع نیاز دارند» برای اشتراک در انواع کتابخانه‌ها و دسترسی مستقیم به آن‌ها.

کتابخانه‌های دانشگاهی: کتابخانه‌ای که برای

استفاده گروه استادان، پژوهندگان، دانشجویان و کارکنان دانشگاه و اغلب با منابعی گسترش یافته در زمینه رشته‌های موجود در دانشگاه با این اهداف می‌باشد: کمک به برنامه‌های آموزشی در کلیه‌ی رشته‌هایی که در دانشگاه تدریس می‌شود؛ کمک به برنامه‌های پژوهشی دانشگاه و کمک به برنامه‌ریزی‌های دانشگاه و ...

فرضیه‌ها

- افزایش بیش از اندازه‌ی حجم اطلاعات و استفاده بیشتر مراجعه‌کنندگان از کتابخانه‌ها باعث شده است تا کتابخانه‌ها به همکاری و اشتراک منابع روی آورند.
- موانعی از قبیل کمبود منابع مالی، نبود کتابدار متخصص، مسائل روانی، موانع فیزیکی و جغرافیایی، سیاست‌های سازمان مادر و ... باعث شده است تا بهره‌مندی از همکاری بین کتابخانه‌ای در حد مطلوبی نباشد.

- اگر برنامه‌ریزی خاصی در زمینه همکاری بین کتابخانه‌ای به صورت منسجم و نظام یافته انجام شود، پاسخگویی به نیاز مراجعان تا حد زیادی افزایش می‌یابد.

- افزایش نیروی متخصص و تجهیزات در کتابخانه‌ها می‌تواند در میزان بهره‌مندی کتابخانه‌ها از همکاری بین کتابخانه‌ای تأثیر گذار باشد.

پرسش‌های اساسی تحقیق

- علت همکاری بین کتابخانه‌ای و به اشتراک گذاشتن منابع در کتابخانه‌های دانشگاهی چیست؟
- کتابخانه‌های دانشگاهی چه نوع همکاری‌هایی با یکدیگر داشته و اغلب چه منابعی مورد همکاری و استفاده قرار گرفته‌اند؟

روش تحقیق

روشی که در انجام تحقیق به کار گرفته شده است پیمایشی بوده که با استفاده از داده های به دست آمده از پرسشنامه تجزیه و تحلیل شده اند که از این جهت توصیفی و توضیحی است. لازم به ذکر است قبل از ارائه پرسشنامه توضیحاتی پیرامون همکاری بین کتابخانه ای، اهداف و وظایف آن به پرسش شوندگان داده شده است.

جامعه ی مورد مطالعه

جامعه ی مورد استفاده در تحقیق شامل کتابخانه های دانشگاهی شهرستان ساری می باشد که به طور مجزا به معرفی آن ها می پردازیم.

الف. شهر ساری: مرکز شهرستان ساری و مرکز استان مازندران در ۲۷۰ کیلومتری شمال خاوری تهران می باشد و در ۵ دقیقه و ۵۳ درجه ی طول جغرافیائی و در ۳۴ دقیقه و ۳۶ درجه عرض جغرافیائی و در ۴۰ متری از سطح دریا قرار دارد. در سرشماری سال ۱۳۷۵ شهر ساری ۱۹۵۸۸۲ نفر جمعیت داشت که ۹۸۸۰۵ نفر مرد و ۹۷۰۷۷ نفر زن و ۴۴۲۸۰ خانوار بود. مردم این شهر آریائی نژاد و به زبان فارسی با گویش مازندرانی سخن می گویند. (سعیدیان، ۱۳۸۳)

ب. کتابخانه ها: کتابخانه هایی که در انجام تحقیق مورد بررسی قرار گرفته اند به قرار زیر می باشند:

۱. کتابخانه ی مجتمع آموزش عالی علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری. (آدرس: ساری، کیلومتر ۹ جاده دریا)
۲. کتابخانه ی دانشکده ی علوم پزشکی مازندران؛ دانشکده ی پرستاری و مامائی نسیبه. (آدرس: ساری، بلوار خزر)
۳. کتابخانه ی دانشکده ی علوم پزشکی مازندران؛ دانشکده ی پیرا پزشکی. (آدرس: ساری، کیلومتر ۲۵ جاده دریا)
۴. کتابخانه ی دانشکده ی علوم پزشکی مازندران؛ دانشکده ی پزشکی. (آدرس: ساری، کیلومتر ۲۵ جاده ی دریا)
۵. کتابخانه ی دانشکده ی علوم پزشکی مازندران؛ دانشکده ی دارو سازی. (آدرس: ساری، کیلومتر ۲۵ جاده ی دریا)
۶. کتابخانه ی دانشکده ی علوم پزشکی مازندران؛ دانشکده ی بهداشت. (آدرس: ساری، کیلومتر ۲۵ جاده دریا)
۷. کتابخانه ی دانشکده ی علوم پزشکی مازندران؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری. (آدرس: ساری،

- همکاری بین کتابخانه های دانشگاهی چگونه شکل می گیرد؟

- همکاری بین کتابخانه ای به چه میزانی برای کتابخانه های دانشگاهی سودمند واقع شده است و نیازها را پاسخگو بوده است؟

- پیشرفت فناوری، اینترنت و رایانه ای شدن چه تأثیری بر همکاری بین کتابخانه ای داشته است؟

- کتابخانه های دانشگاهی در چه محدوده ای (داخلی، خارجی) اقدام به همکاری بین کتابخانه ای می کنند؟

- سیاست گذاری های دانشگاه، دانشکده یا مراکز چه تأثیری در همکاری بین کتابخانه ای در کتابخانه های دانشگاهی دارد؟

- کتابخانه های دانشگاهی چه ابزارهایی را برای بالا بردن میزان بهره مندی از همکاری بین کتابخانه ای به خدمت می گیرند؟

- مؤثرترین شیوه ها در همکاری بین کتابخانه ای در کتابخانه های دانشگاهی چیست؟

- وضعیت استفاده ی کتابخانه های دانشگاهی از طرح غدیر (عضویت فراگیر کتابخانه ها) چگونه است؟

- آیا پرداختن رسانه ها (مقالات، مجلات، روزنامه های تخصصی، کتاب ها، تلویزیون و ...) به مسئله همکاری بین کتابخانه ای، تأثیری در استفاده و یا بالا بردن میزان بهره مندی کتابخانه ها از این موضوع دارد؟

اهداف و فواید تحقیق

هدف بررسی حاضر مشخص کردن وضعیت همکاری بین کتابخانه های دانشگاهی شهر ساری و نیز میزان استفاده ی کتابخانه ها از این موضوع می باشد. منظور از همکاری بحثی است مربوط به اشتراک گذاشتن منابع در کتابخانه ها، دسترسی به منابع به جای در اختیار داشتن منابع و نیز بررسی یک نوع نظام برنامه ریزی شده در رابطه با منابع موجود در کتابخانه ها که مورد استفاده ی کتابخانه های دیگر نیز قرار گیرد. همچنین کشف چگونگی روابط و مبادلات بین کتابخانه ای که ممکن است با نام های گوناگونی چون امانت بین کتابخانه ای، اشتراک منابع و امثال آن نیز خوانده شود. از جمله اهداف دیگر در این تحقیق، شناسایی نوع منابع و تشخیص نقاط تراکم در همکاری و مبادله منابع اطلاعاتی است.

بررسی درباره عوامل باز دارنده در مبادله ی منابع و همکاری بین کتابخانه ها نیز از اهداف فرعی تحقیق می باشد.

سه راه جویبار)

همکاری و امانت بین کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی

امانت بین کتابخانه‌ای یکی از راههای توسعه خدمات کتابخانه است. این کار در نظام کتابخانه‌های هر دانشگاهی به سهولت امکان پذیر است، ولی اجرای آن در ابعاد وسیعتر و بین دانشگاههای مختلف یک شهر یا کشور مستلزم وجود فهرست‌های انفرادی و مشترک است تا موجودی هر یک از کتابخانه‌های شرکت کننده در نظام امانت بین کتابخانه‌ای را معلوم سازد.

همچنین لازم است مقرراتی برای برقراری چنین نظامی تدوین شود و کتابخانه‌های شرکت کننده در این نظام دقیقاً رعایت کنند. (مختاری معمار، ۱۳۷۶، ص ۱۰۵)

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها

از مجموع ۱۸ پرسشنامه‌ای که به مسئولان کتابخانه‌ها ارائه شد، ۳ مورد، حاضر به پاسخگویی به پرسشنامه نبودند و لذا ۱۵ پرسشنامه پاسخ داده شده در دست می‌باشد. کتابخانه‌هایی که مد نظر می‌باشند، کتابخانه‌های دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، مراکز علمی-کاربردی و آموزش‌شده‌های عالی بوده که پرسشنامه‌ها با حضور محقق و همراه با توضیح در رابطه با موضوع مورد بررسی در تحقیق و پرسشنامه به آنها ارائه شد.

اطلاعاتی که جمع‌آوری شده‌اند علاوه بر پرسشنامه همراه با مصاحبه و مشاهده نیز بوده است. با استفاده از پرسشنامه‌ای ۲۲ سوالی که شامل ۲۰ سؤال بسته و ۲ سؤال همراه با یک گزینه باز بود، اطلاعات مورد نظر مربوط به همکاری بین کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر ساری جمع‌آوری گردید؛ هرچند در جمع‌آوری اطلاعات مسائل و مشکلاتی فرا روی این تحقیق قرار گرفت؛ ندانند مجوز ورود به برخی دانشگاه‌ها، مسافت زیاد بین دانشگاه‌ها و کمبود وقت عمده‌ترین این مشکلات بود. داده‌های گردآوری شده در نرم‌افزار «WORD» وارد شده و مورد تجزیه و محاسبه قرار گرفته است. هشت سؤال از این پرسشنامه به گونه‌ای است که انتخاب بیش از یک گزینه بر طبق اولویت انجام گرفته است. در رابطه با ۲ سؤال باز موجود در پرسشنامه، از آنجائی که مورد تکراری زیاد بود، مهمترین نکات برگزیده شده و سعی گردیده است مواردی از قلم نیفتد.

در این پرسشنامه ۲۲ سؤال مطرح شده که سئوالات و پاسخ‌های هر کدام به ترتیب شامل

۸. کتابخانه‌ی دانشگاه پیام نور مرکز ساری. (آدرس: ساری، خیابان ۱۵ خرداد)
 ۹. کتابخانه‌ی مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی فرهنگ و هنر شماره ۱ ساری. (آدرس: ساری، کیلومتر ۵ جاده‌ی دریا)
 ۱۰. کتابخانه‌ی مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی جهاد کشاورزی. (آدرس: ساری، میدان خزر، جنب مدیریت کشاورزی)
 ۱۱. کتابخانه‌ی مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی سازه‌های سنگین. (آدرس: ساری، کیلومتر ۳ جاده‌ی دریا)
 ۱۲. کتابخانه‌ی مؤسسه علمی-کاربردی صنعت آب و برق مازندران. (آدرس: ساری، میدان معلم، خیابان دانش)

۱۳. کتابخانه‌ی دانشگاه آزاد اسلامی؛ مجتمع فنی و مهندسی مرحوم وحید مازندرانی. (آدرس: ساری، کیلومتر ۷ جاده‌ی دریا)
 ۱۴. کتابخانه‌ی آموزش‌شده‌ی فنی امام محمد باقر (ع). (آدرس: ساری، طبرستان، خیابان شهید مطهری)
 ۱۵. کتابخانه‌ی آموزش‌شده‌ی کشاورزی شهید بهشتی. (آدرس: ساری، کیلومتر ۵ اتوبان ساری-قائم‌شهر)

شیوه‌ی گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل

بر این اساس که روش تحقیق پیمایشی می‌باشد، داده‌های خام مورد استفاده در این تحقیق از پرسشنامه‌ها و گزارش‌هایی است که از کتابخانه و مسئولین دریافت شده است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات برحسب داده‌های گردآمده به صورت آماری و مقایسه‌ای انجام می‌گیرد و با توجه به پرسش‌های اساسی طرح شده در این زمینه خواهد بود. پژوهنده از پیشینه‌ها نیز در تجربه و تحلیل داده‌ها بهره خواهد برد.

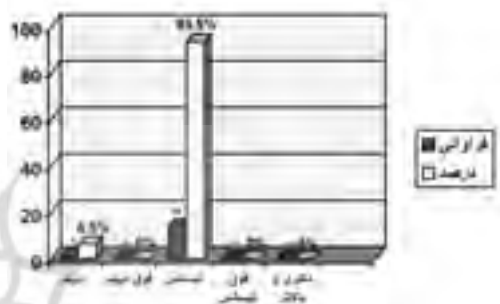
تجزیه و تحلیل به صورت موضوعی و با استفاده از جدول، نمودار و آمارهای مربوط به آن موضوع به صورت جداگانه انجام خواهد گرفت؛ موضوعاتی از قبیل: اهمیت همکاری، علت همکاری، نوع منابعی که مورد همکاری و مبادله قرار می‌گیرند، چگونگی همکاری، تأثیر فناوری بر همکاری، تأثیر مدیریت و کارمندان متخصص در امر همکاری، تأثیر میزان آشنایی مراجعه‌کنندگان از همکاری، ابزارها، مشکلات، تأثیر رسانه‌ها در همکاری، طرح غدیر و امثال آن.

موارد زیر است:

۱. میزان تحصیلات خود را مشخص کنید.

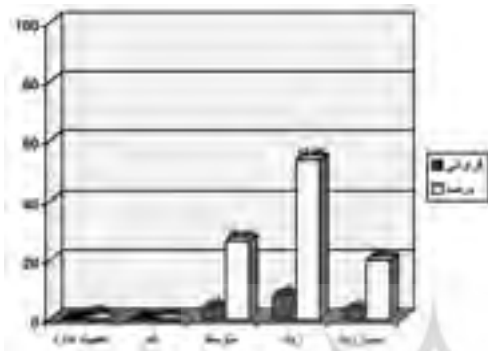
از میان ۱۵ پرسشنامه ی دریافتی ، ۱۴ مورد (۹۳/۵ درصد) دارای مدرک کارشناسی و ۱ مورد (۶/۵ درصد) دارای مدرک دیپلم می باشند که تنها مربوط به مسئولان کتابخانه ها می باشد.

نمودار شماره ۱: فراوانی و درصد فراوانی مدرک تحصیلی مسئولان کتابخانه

اهمیت است؟

تعداد ۸ نفر (۵۳/۵ درصد) همکاری بین کتابخانه ای را دارای اهمیتی زیاد ، ۴ نفر (۲۶/۵ درصد) دارای اهمیتی متوسط و ۳ نفر (۲۰ درصد) دارای اهمیتی بسیار زیاد دانسته اند .

نمودار شماره ۳: فراوانی و درصد فراوانی میزان اهمیت همکاری بین کتابخانه ای از دیدگاه مسئولان کتابخانه

۴. آیا کتابخانه ی شما با کتابخانه های دیگر همکاری دارد؟

لازم به توضیح می باشد که این سؤال دارای ۲ گزینه ی « بلی » و « خیر » می باشد ، حال آنکه همکاری برخی کتابخانه ها بسیار اندک است ، به عنوان مثال : « فقط در مورد استفاده از فضا جهت مطالعه، بدون امانت کتاب ؛ یا تنها پاسخگویی به مراجعان بدون ارائه هیچگونه منابعی و ... »، لذا محقق این موارد را نیز جزء همکاری بین کتابخانه ای تلقی کرده است.

تعداد همکاری بین کتابخانه ای	فراوانی	درصد فراوانی
بلی	11	73.5
خیر	4	26.5
جمع	15	100

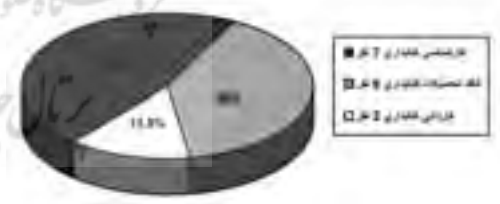
جدول شماره ۱: فراوانی و درصد فراوانی میزان استفاده از همکاری بین کتابخانه ای

بر طبق جدول بالا ملاحظه می شود که با توجه به توضیحاتی که بدان ها اشاره شد ، باز هم تعداد ۴ کتابخانه معادل ۲۶/۵% کتابخانه ها معتقدند که از همکاری بین کتابخانه ای استفاده نمی کنند و اما اینکه چرا این کتابخانه ها از همکاری بین کتابخانه ای استفاده نمی کنند و مشکلات آنها در استفاده از همکاری بین کتابخانه ای چیست؟ سؤالی است که در ادامه به آن خواهیم پرداخت.

۵. علت همکاری شما با کتابخانه های دیگر چیست؟

۲. آیا مدرک تحصیلی شما در رشته کتابداری و اطلاع رسانی می باشد؟

از میان ۱۵ مورد پاسخ داده شده ، تعداد ۷ نفر (۴۶/۵ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی کتابداری ؛ تعداد ۶ نفر (۴۰ درصد) فاقد تحصیلات کتابداری و تعداد ۲ نفر (۱۳/۵ درصد) دارای تحصیلات کتابداری در مقطع کاردانی می باشند.

نمودار شماره ۲: درصد فراوانی مدارک تحصیلی مسئولان کتابخانه

با توجه به اینکه این سؤال به صورت باز می باشد ، افرادی که فاقد تحصیلات کتابداری هستند ، در رشته های گوناگون دارای مدارک دانشگاهی بوده که بر خلاف آنچه گمان می رفت ، برخی از رشته ها نمی توانند هیچ ارتباطی با رشته ی کتابداری و اطلاع رسانی داشته باشند، مانند: مهندسی صنایع ، کشاورزی و ... . دو مورد نیز دارای مدرک کاردانی در رشته کتابداری و مدرک کارشناسی در رشته های دیگر می باشند.

۳. همکاری بین کتابخانه ای و به اشتراک گذاشتن منابع تا چه حدی از دیدگاه شما حائز

بررسی پاسخ های این سؤال با توجه به اینکه پرسش شوندگان گزینه ها را براساس اولویت انتخاب نموده اند ، در جدول زیر مشخص شده است با اتکاء به این نکته که ، هرگزینه چند بار به طور کلی ونیز به طور مجزا در چه اولویت هائی انتخاب شده است .

درصد فراوانی	اولویت ها								دلایل همکاری بین کتابخانه ای
	فراوانی	هفتم	ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول	
27/4%	14	-	-	-	2	1	2	9	دسترس پذیر ساختن بیشتر منابع برای مراجعه کنندگان
13/7%	7	-	1	1	-	1	4	-	کمبود منابع مالی جهت خرید منابع
11/7%	6	1	-	1	1	1	1	1	توسعه فناوری های نوین در حوزه اطلاعات و ارتباطات
9/8%	5	-	-	-	-	2	2	1	افزایش پیچیدگی کاربران و درخواست های متنوع آنها
9/8%	5	-	1	-	2	2	-	-	محدودیت های فضای نگهداری منابع
13/7%	7	-	-	-	-	2	3	2	کمبود محدودیت منابع موجود در کتابخانه (عدم خرید منابع جدید و متنوع)
13/7%	7	-	1	1	2	1	2	2	رشد روز افزون حوزه های دانش
100%	51								

جدول شماره ی ۲ : دلایل همکاری بین کتابخانه ای

دیگر همکاری دارید ؟

این سؤال دارای ۹ گزینه می باشد که پرسش شوندگان آنها را به قرار جدول ۳ (صفحه بعد) بر طبق اولویت انتخاب نموده اند .

بر طبق داده های جدول ۳، مهمترین حوزه هایی که کتابخانه ها در آن فعالیت می کنند شامل: ۵۱/۸ درصد خدمات کتابخانه ای (پاسخ گوئی به مراجعان) که عمدتاً ساده ترین و در عین حال مهمترین همکاری بین کتابخانه ای است ؛ ۱۴/۸ درصد همکاری در اعضاء که منظور استفاده اعضای یک کتابخانه از کتابخانه ی دیگر می باشد و ۱۱/۲ درصد تحویل مدرک یا دادوستد منابع است.

همانطور که ملاحظه می شود ، مهمترین علت همکاری بین کتابخانه ای « دسترس پذیر ساختن بیشتر منابع برای مراجعه کنندگان » بوده که به مقدار ۲۷/۴% می باشد.

با توجه به مصاحبه ای که با مسئولان در هنگام تکمیل پرسشنامه انجام شد ، مفهوم دسترس پذیر ساختن منابع عمدتاً به این معنی می باشد که اگر مراجعه کننده ای به کتابخانه مراجعه کند و منبعی را درخواست نماید ، کتابخانه منبع را در اختیار مراجعه کننده قرار می دهد ، این در حالی است که تنها در محل همان کتابخانه مطالعه کند و غالباً آن را به امانت نمی دهد .

۶. در کدامیک از حوزه های زیر با کتابخانه های

درصد فراوانی	فراوانی	اولویت ها				حوزه های همکاری بین کتابخانه ای
		چهارم	سوم	دوم	اول	
3/7%	1	-	1	-	-	فراهم آوری (انتخاب، خرید و تهیه منابع)
3/7%	1	-	-	1	-	مجموعه سازی، سازماندهی و خدمات فنی
7/4%	2	-	-	-	2	نگه داری منابع (قضا)
51/8%	14	-	-	2	12	خدمات کتابخانه ای (پاسخگویی به مراجعان)
11/2%	3	-	-	2	1	تحويل مدرک (دادوستد)
-	-	-	-	-	-	نیروی انسانی
-	-	-	-	-	-	مدیریت
-	-	-	-	-	-	استفاده از منابع مالی
7/4%	2	1	-	1	-	استفاده از تجهیزات
14/8%	4	1	2	1	-	همکاری اعضا
100%	27					جمع

جدول شماره ۳: فراوانی و درصد فراوانی حوزه های مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه ای

۷. مدارکی که در همکاری بین کتابخانه ای از برداشت می شود، کتاب، مقاله و مجله عمده ترین آنها استفاده می کنید را طبق اولویت مشخص کنید؟ منابعی هستند که در همکاری بین کتابخانه ای مورد همانطور که از جدول و نمودار شماره ۴ استفاده قرار می گیرند.

فراوانی	اولویت ها					مدارک مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه ای
	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول	
14	-	-	1	1	12	کتاب
6	1	3	-	-	2	مقاله
8	-	-	3	5	-	مجله
5	-	1	1	2	1	پایگاه اطلاعاتی
5	1	1	1	2	-	مواد سمعی و بصری (CD ، نوار ، ویدئو و...)
2	-	-	1	1	-	روزنامه
40						جمع

جدول شماره ۴: فراوانی مدارک مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه ای

اولویت	اولویت ها			میزان و کاربرد حوزه استفاده از همکاری بین کتابخانه های
	اول	دوم	سوم	
3	1	2	-	نام و سواد نگار پایایی
9	-	-	-	مکان در مقابل فرهنگ عامه
13	-	2	13	انتخاب برای جست و جوی خاص
9	-	-	-	بهره مندی
3	1	-	2	تغییر
21	-	-	-	جمع

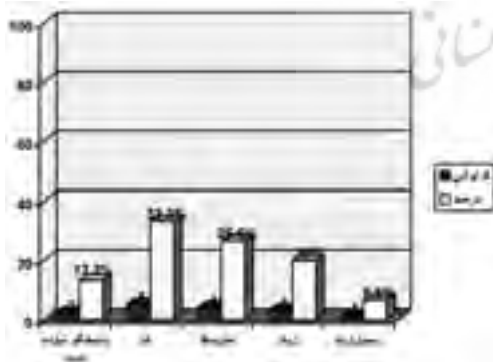
جدول شماره ۵: فراوانی سازوکارهای مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه ای

نمودار شماره ۶: درصد فراوانی سازوکارهای مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه ای

۱۰. همکاری بین کتابخانه ای و به اشتراک گذاشتن منابع تا چه حدی برای شما سودمند واقع شده و نیازها را پاسخ داده است؟

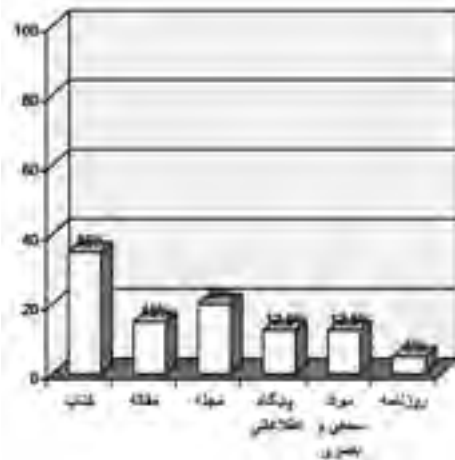
در پاسخ به این سؤال توجه به این نکته ضروری است که در کتابخانه هایی که از همکاری بین کتابخانه ای استفاده می کنند یا استفاده نمی کنند، مسلماً همکاری بین کتابخانه ای کمتر سودمند واقع شده است و این از اهمیت آن نمی کاهد.

نمودار شماره ۷: فراوانی و درصد فراوانی میزان سودمندی کتابخانه ها از همکاری بین کتابخانه ای

۱۱. پیشرفت تکنولوژی، اینترنت و رایانه ای شدن تا چه حدی در همکاری شما با کتابخانه های دیگر مؤثر بوده است؟

از آنجائی که کتابخانه های مورد بررسی از امکانات رایانه ای در همکاری بین کتابخانه ای استفاده زیادی

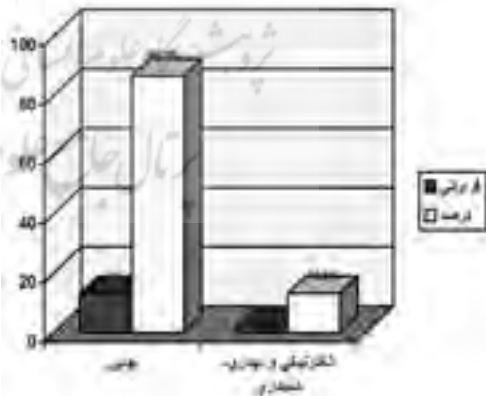

نمودار شماره ۴: درصد فراوانی مدارک مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه ای

با توجه به وجود یک گزینه ی باز در این سؤال، پایان نامه نیز از جمله مدارکی است که در همکاری بین کتابخانه ای مورد استفاده قرار می گیرد.

۸. شکل فیزیکی مدارکی که اغلب مورد استفاده قرار می گیرند چیست؟

همچنان که از نمودار زیر دریافت می شود، غالباً شکل فیزیکی مدارکی که در همکاری بین کتابخانه ای با توجه به اینکه در سؤال قبل نیز محسوس بود، مدارک چاپی می باشند.

نمودار شماره ۵: فراوانی و درصد فراوانی شکل فیزیکی مدارک در همکاری بین کتابخانه ای

۹. برای به اشتراک گذاشتن منابع و همکاری با کتابخانه های دیگر اغلب با چه ساز و کاری مواجه می شوید؟

نتایج بدست آمده از این سؤال ابتدا برطبق اولویت در جدول ۵ مشخص و سپس درصد فراوانی آن در نمودار ذیل آن مشخص شده است.

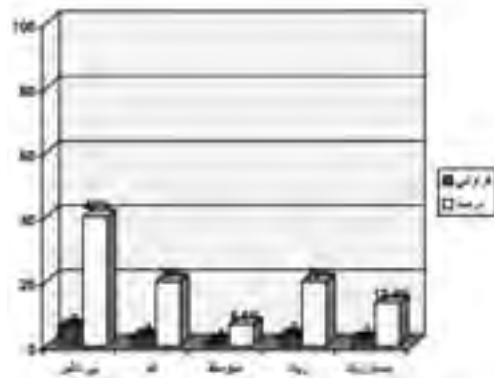

چنانچه ملاحظه می‌شود کتابخانه‌های دانشگاهی شهر ساری با کتابخانه‌های خارج از کشور هیچگونه همکاری ندارند. گزینه‌های انتخاب شده در پاسخ این سؤال بر طبق اولویت انتخابی به قرار زیر می‌باشند. لازم به ذکر است تعداد ۶ پرسشنامه در رابطه با این سؤال هیچ گزینه‌ای را انتخاب نکرده‌اند یا به عبارت دیگر بی‌پاسخ بوده‌اند.

۱۳. آیا آگاهی مراجعه‌کنندگان شما نسبت به همکاری بین کتابخانه‌ای (مانند طرح غدیر یا سایر موارد) تاثیری در میزان همکاری شما با کتابخانه‌های دیگر دارد؟

بر طبق نتایج، تعداد ۷ پرسشنامه در رابطه با این سؤال بدون پاسخ بودند و این بدان علت است که در رابطه با همکاری بین کتابخانه‌های هیچگونه اطلاع‌رسانی نشده است، در حالی که اگر مراجعه‌کننده از وجود چنین نظامی در کتابخانه آگاه باشد، چه بسا درخواست آنان موجب افزایش همکاری کتابخانه با کتابخانه‌های دیگر گردد. (رجوع به جدول ۷ و نمودار ۹)

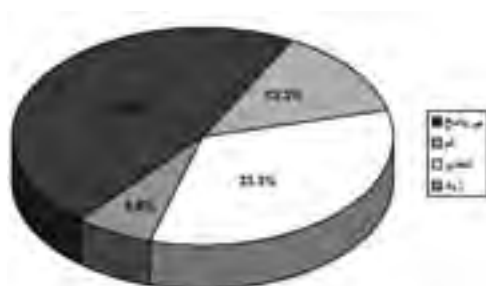
نمی‌کردند، لذا کم‌تأثیر بودن و یا حتی بی‌تأثیر بودن آن درچنین کتابخانه‌هایی امری است بدیهی.

نمودار شماره ۸: فرآوانی و درصد فرآوانی تاثیر پیشرفت تکنولوژی، اینترنت و رایانه‌ای شدن در همکاری بین کتابخانه‌های ۱۲. همکاری شما در کدامیک از محدوده‌های زیر می‌باشد؟

درصد فرآوانی	اولویت‌ها				محدوده همکاری	
	فرآوانی	چهارم	سوم	دوم		اول
35/3	6	-	-	2	4	کتابخانه‌های دانشگاه‌های دیگر موجود در دانشگاه خود
35/3	6	-	-	2	4	کتابخانه مرکزی دانشگاه خود
23/5	4	-	2	1	1	کتابخانه‌های دیگر استان مازندران
5/9	1	1	-	-	-	کتابخانه‌های سایر استان‌های کشور
0	0	-	-	-	-	کتابخانه‌های خارج از کشور
100	17	-	-	-	-	جمع

جدول شماره ۶: فرآوانی و درصد فرآوانی محدوده همکاری‌های بین کتابخانه‌ای

نمودار شماره ۹: درصد فرآوانی میزان تأثیر آگاهی مراجعه‌کنندگان نسبت به همکاری بین کتابخانه‌های

فرآوانی	تاثیر آگاهی مراجعه‌کنندگان نسبت به همکاری بین کتابخانه‌های
0	محدوده همکاری
2	کم
3	متوسط
1	زیاد
7	بی‌پاسخ
15	جمع

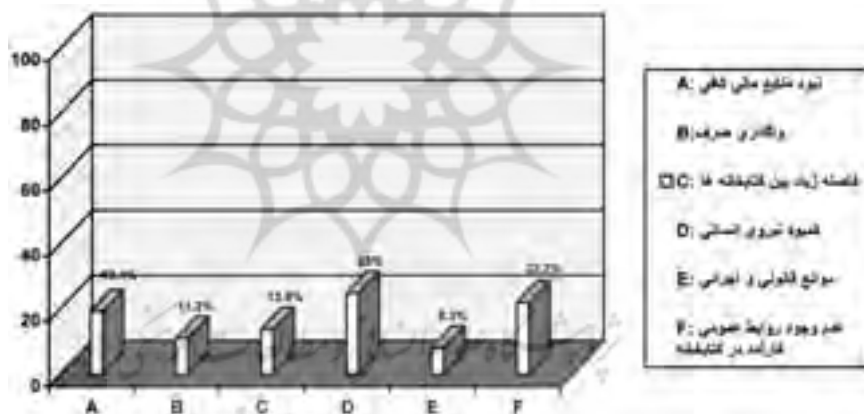
جدول شماره ۷: فرآوانی میزان تأثیر آگاهی مراجعه‌کنندگان نسبت به همکاری بین کتابخانه‌های

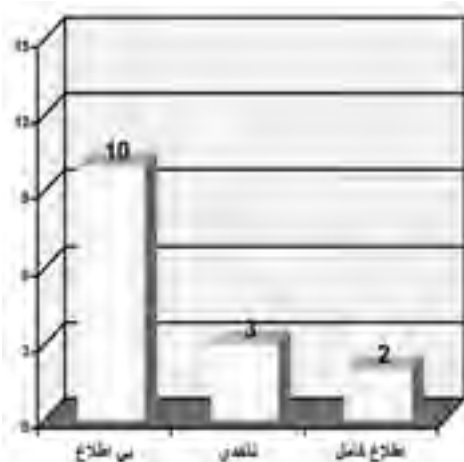
پاسخ‌های این سؤال می‌تواند نقش تعیین‌کننده داشته و نقاط ضعف را مشخص نماید. داده‌ها بر طبق اولویت انتخاب در جدول زیر آورده شده و درصد آنها در نمودار مشخص شده است.

موانع و عوامل بازدارنده تر همکاری بین کتابخانه‌ای	اولویت‌ها		
	اول	دوم	سوم
بود منابع مالی کافی	1	5	1
به علت اینکه شما منابع را در اختیار سایر کتابخانه‌ها می‌گذارید و اغلب سعی را در یافتن نمی‌کنید (والگزاری صرف)	2	-	4
فاصله زیاد بین کتابخانه‌ها	-	2	3
کمبود نیروی انسانی	6	3	-
موانع قانونی و اخرائی	3	-	-
عدم وجود روابط عمومی کارآمد در کتابخانه	3	2	3
جمع	36		

جدول شماره ۱۰: فراوانی موانع و عوامل بازدارنده در همکاری بین کتابخانه‌ای

نمودار شماره ۱۰: درصد فراوانی موانع و عوامل بازدارنده در همکاری بین کتابخانه‌ای

نمودار شماره ۱۱: فراوانی میزان اطلاع از طرح غدیر (عضویت فراگیر کتابخانه‌ها)

ملاحظه می‌شود کمبود نیروی انسانی و عدم وجود روابط عمومی کارآمد در کتابخانه که به نوعی بایکدیگر ارتباط هم دارند و همچنین نبود منابع مالی کافی از عمده‌ترین موانع در همکاری بین کتابخانه‌ای است که باید توجه ویژه به آنها شود.

همچنان که تحقیقات دیگر در این زمینه نیز نتایج مشابهی را بدست آورده‌اند که در بحث نتیجه‌گیری و ارائه راهکار ذکر خواهند شد.

۱۷. میزان استفاده شما از طرح غدیر (عضویت فراگیر کتابخانه‌ها) در چه حدی می‌باشد؟

۲۱. آیا مراجعه کنندگان را از وجود طرح غدیر آگاه ساخته اید؟

با توجه به اینکه اکثر کتابخانه ها خود از وجود چنین طرحی بی اطلاع می باشند لذا آگاه کردن مراجعه کنندگان توسط کتابخانه بسیار اندک می باشد ، بر طبق داده های حاصل از پرسشنامه تنها ۲ کتابخانه مراجعه کنندگان را از طرح غدیر آگاه ساخته اند .

۲۲. اطلاعات مربوط به همکاری بین کتابخانه ها را اغلب از کدام موارد زیر دریافت می کنید؟

مقصود این سؤال این است که کتابداران اطلاعات مربوط به همکاری بین کتابخانه ای ، عملکردها ، طرح ها و ... را اغلب از چه منبعی دریافت می کنند ، که یافته ها به قرار زیر است.

نحوه دریافت اطلاعات مربوط به همکاری بین کتابخانه ای	فراوانی	درصد
شعب کتابخانه ای	6	40
محققان	4	26.6
کتابخانه و پارسان کتابخانه	3	20
رسانه ها	2	13.4
جمع	15	100

جدول شماره ۱۱ : فراوانی نحوه دریافت اطلاعات مربوط به همکاری بین کتابخانه ای

نتایج و پیشنهادات
بر اساس نتایج این پژوهش ، بیش از نیمی از کتابخانه های دانشگاهی شهر ساری از همکاری بین کتابخانه ای استفاده می نمایند ، اما همکاری آنها در حد مطلوبی نیست و این همکاری عمدتاً شامل پاسخگویی مراجعان و ارائه ی منبع به آن هاست در صورتی که فقط در همان کتابخانه استفاده نمایند و مراجعه کننده نمی تواند منبع را به امانت برد و در واقع کتابخانه به دنبال همکاری بین کتابخانه ای به صورت نظم یافته و طرحی مشخص نیست . همانطور که در تحقیق نیز ملاحظه شد ، ابزارهایی که کتابخانه های مورد بررسی از آن استفاده می کنند ۶۳/۷ درصد مربوط به ارتباطات بوده که شامل ارتباط تلفنی ، نامبر ، اینترنتی و ارتباط رودررو می باشد ، لذا وجود طرح ها ، خط مشی ها و الگوهای مناسب ، مطلوب و قابل اجراء در کتابخانه ها می تواند در همکاری بین کتابخانه ای بسیار مؤثر واقع گردد.

داده ها نشان می دهد ۴۰ درصد افرادی که به عنوان مسئول در کتابخانه فعالیت می کنند ، فاقد

از نمودار شماره ۱۱ (صفحه قبل) مشخص می شود که اطلاع رسانی در رابطه با طرح غدیر در کتابخانه های دانشگاهی در حد مطلوبی نبوده و انتظار می رود با اطلاعاتی که در زمینه طرح غدیر به کتابخانه ها داده می شود ، رشد فزاینده ای را در استفاده از این طرح داشته باشیم.

۱۸. آیا کتابخانه شما عضو طرح غدیر می باشد؟

نمودار شماره ۱۲ : میزان عضویت کتابخانه ها در طرح غدیر

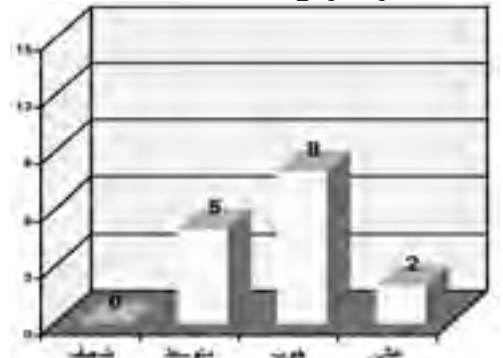
از داده های حاصل از پرسشنامه ، تعداد ۱۴ کتابخانه عضو طرح غدیر نبوده و با توجه به اینکه طرح غدیر تنها در کتابخانه های دولتی اجرا می شود ، کتابخانه های دیگر هیچگونه فعالیتی در این زمینه نداشته اند و تنها یک کتابخانه عضو طرح غدیر می باشد.

۱۹. میزان استفاده از طرح غدیر در کتابخانه شما تا چه حدی بوده است؟

با توجه به اینکه ۹۳/۳ درصد از کتابخانه ها عضو طرح غدیر نبوده اند ، بنابراین تعداد ۱۳ پرسشنامه بی پاسخ وجود داشته و از ۲ مورد باقی مانده ، یکی گزینه متوسط و دیگری گزینه کم را انتخاب نموده است.

۲۰. طرح غدیر را چگونه ارزیابی می کنید؟

پاسخ به این سوال به گونه ای است که ابتدا طرح غدیر به طور کامل برای پرسش شونده توضیح داده شده و نمونه ای از کارت ها و نحوه ی عضویت و نیز نحوه استفاده از این طرح تشریح گردیده است ، بنابراین پاسخ های داده شده به این سؤال پاسخی است که پرسش شونده پس از آگاهی از طرح غدیر داشته است که به قرار زیر می باشد.

نمودار شماره ۱۳ : فراوانی میزان ارزیابی از طرح غدیر

کتابخانه‌های دیگر قرار گرفته و یا در قبال دریافت هزینه مبادرت به انجام این کار کنند.

- **نیروی انسانی و مدیریت:** کتابخانه‌ها می‌توانند از نیروی انسانی و مدیریت یکدیگر در انجام کارها یا ارائه‌ی طرح‌ها و الگوها از یکدیگر بهره‌برند.

- **استفاده از منابع مالی و تجهیزات:** نیز از جمله مواردی است که کتابخانه‌ها می‌توانند در صورت نیاز به‌طور مشترک وامانی استفاده‌ی بهتر نمایند.

با توجه به آمارهای به دست آمده در سؤال ۷ تحقیق حاضر ملاحظه می‌شود که همچنان توجه کتابداران در همکاری بین کتابخانه‌ای متوجه‌ی مدارک چاپی است در حالیکه در استفاده از رایانه، پایگاههای اطلاعاتی و شبکه اینترنت سهولت زیادی در همکاری بین کتابخانه‌ای ایجاد می‌شود؛ کتابداران غالباً به علت عدم آشنایی با رایانه و استفاده از پایگاههای اطلاعاتی در استفاده از این فناوری سود کمتری می‌برند.

کتاب و مجله و به‌طور کلی استفاده از منابع چاپی که بر طبق تحقیق میزان ۳۵ درصد کتاب و ۲۰ درصد مجله می‌باشد، در همکاری بین کتابخانه‌ای خلل ایجاد می‌کند چرا که با وجود فناوری‌های جدید در کتابخانه می‌توان به جای استفاده از مجله در امر همکاری تنها از مقاله‌ی مورد نظر با سرعت زیاد در ارسال استفاده نمود.

بر طبق آنچه در کتابخانه‌ها در حین تحقیق ملاحظه شد، کتابخانه‌ها از این فناوری برخوردار بوده در حالیکه استفاده از آن در امر همکاری در حد مطلوبی نمی‌باشد.

با توجه آنچه تحقیقات نشان می‌دهد استفاده از پایگاههای اطلاعاتی، که به صورت مشترک توسط بسیاری از کتابخانه‌ها خریداری شده است، بهره‌مندی فوق‌العاده‌ای برای کتابخانه‌ها داشته است.

میزان ۷۱/۴ درصد امانت برای مدت زمان خاص به عنوان بیشترین سازوکار مورد استفاده در همکاری بین کتابخانه‌ای است که اغلب برپایه‌ی اعتماد می‌باشد و نه هیچگونه طرح و گویبی خاص.

در حالیکه کتابخانه‌ها می‌توانند از سازوکارهایی مانند داد و ستد، تبادل در مقابل دریافت هزینه، بخشش و ... در چهار چوب و خط مشی خاص استفاده کنند.

داده‌ها نشان می‌دهد که محدوده‌ی همکاری در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر ساری اغلب از

تحصیلات کتابداری می‌باشند این آمار نیز برای افرادی که به عنوان کتابدار ارشد در کتابخانه‌ها می‌باشند، می‌تواند در کاهش همکاری بین کتابخانه‌ای مؤثر باشد.

از دلایل همکاری بین کتابخانه‌ای، دسترس پذیر ساختن بیشتر منابع برای مراجعه‌کنندگان از جمله مواردی بود که بالاترین مقدار یعنی ۲۷/۴ درصد را به خود اختصاص داده بود، این نشان دهنده‌ی آن است که بحث دسترسی در مقابل نگهداری تحقق یافته و همچنین کتابداران نیز به این مهم واقف بوده و باعث شده است تا علاوه بر موارد دیگر، دسترس پذیر ساختن را مهمترین دلیل همکاری بین کتابخانه‌ای بدانند.

همانطور که اشاره شد خدمات کتابخانه‌ای (پاسخ‌گویی به مراجعان) بیشترین حوزه‌ی همکاری یعنی ۵۱/۸ درصد می‌باشد.

از جمله حوزه‌هایی که کتابخانه‌ها می‌توانند در همکاری بین کتابخانه‌ای از آن بهره‌برند، شامل موارد زیر نیز می‌شود:

- **فراهم‌آوری (انتخاب، خرید و تهیه منابع):** کتابخانه‌ها می‌توانند در امر خرید و تهیه‌ی منابع، کارگزاران و مراکز فروش و همچنین ناشران مشترکی را انتخاب کرده و از منابع زیادی که می‌خواهند تهیه نمایند، تخفیف بیشتری بگیرند چرا که فروشنده یا ناشر در قبال فروش بیشتر تسهیلات بیشتری نسبت به خریداران قائل می‌شود.

- **مجموعه‌سازی، سازماندهی و خدمات فنی:** از جمله مواردی که کتابخانه‌ها می‌توانند به‌طور مشترک از آن استفاده کنند بحث مربوط به خدمات فنی کتابخانه، مجموعه‌سازی و سازماندهی منابعشان می‌باشد که در صورت استفاده‌ی مشترک و همزمان می‌تواند سودمند واقع گردد.

- **نگهداری منابع (فضا):** کتابخانه‌ها در نگهداری منابع یکدیگر و نیز در اختیار گذاشتن فضا (فضای مطالعه یا مخزن و...) نیز می‌توانند با یکدیگر همکاری قابل توجهی داشته باشند.

- **تحویل مدرک (داد و ستد):** بسیاری از کتابخانه‌ها، سالانه یک سری از کتابهای خود را وجین می‌کنند و یا به عنوان هدیه دریافت می‌کنند که مورد استفاده‌ی آن کتابخانه نیست، این کتابخانه‌ها می‌توانند کتابهایی را که مورد استفاده نمی‌باشند با کتابهای موجود در کتابخانه‌های دیگر مبادله کنند چرا که ممکن است این کتابها مورد استفاده‌ی

- نبود یک سیستم هماهنگ امانت بین کتابخانه های و خدمات تحویل مدرک و یک طرح جامع در زمینه خدمات تحویل مدرک و امانت بین کتابخانه های در ایران و عدم پوشش برخی دانشگاه ها و مراکز اطلاع رسانی توسط طرح غدیر؛

- کمبود نیروی انسانی؛

- کمبود منابع موجود در کتابخانه ها؛

علاوه بر پیشنهادات و راهکارهایی که در تحقیق حاضر ارائه شد، پیشنهاداتی توسط پرسش شونده ها در مقاله ی غلام حیدری به صورت فهرست وار ذکر شده است که شامل موارد زیر است:

- مکانیزه شدن کتابخانه ها در راستای الکترونیکی نمودن منابع برای ارسال یا دریافت اطلاعات به صورت فایل های رایانه ای؛

- استفاده بیشتر از خدمات رایانه ای و دیگر سامانه های ارتباطی (تلفن، نمابر)؛

- برنامه ریزی برای سرعت بخشیدن به روند دریافت منابع درخواستی از مراکز معتبر علمی و ارسال سریع مقالات درخواستی و مذاکره با پست برای ارسال سریع تر محموله ها و استفاده از نمابر برای جلوگیری از اتلاف وقت و تسریع در روند ارسال مقالات؛

- ارسال از طریق پست الکترونیکی و تسهیل خدمات پیوسته؛

- عضویت در بانک های اطلاعاتی پیوسته و دسترسی به اطلاعات (مخصوصاً در سطح کشور) از طریق شبکه های پیوسته و اینترنت، به طوری که خدمات تحویل مدرک به صورت پیوسته و در سطح تمام مراکز اطلاع رسانی انجام پذیرد و استفاده از منابع تمام کتابخانه های کل کشور به صورت الکترونیکی و پیوسته امکان پذیر شود؛

- دستیابی به اطلاعات از طریق اینترنت - اگر برای ارسال و درخواست مدارک و منابع اطلاعاتی از محیط اینترنت و وب سایت کتابخانه ها استفاده شود، بهتر است.

چنانچه کتابخانه ها از طریق وب بتوانند به مجموعه های مجلات و کتب یکدیگر دسترسی داشته باشند، هم در وقت و هم در هزینه صرفه جویی به عمل خواهد آمد، مشروط به آن که مجموعه ها و فهرست ها در فواصل زمانی قابل قبول، روزآمد گردند.

- اگر همکاری بین کتابخانه ها به صورت

محدوده ی استان مازندران خارج نمی باشد در حالیکه در صورت استفاده از همکاری بین کتابخانه ای در سطح کشور و حتی بین المللی، بسیاری از نیاز های مراجعه کنندگان پاسخ داده خواهد شد.

در جدول شماره ی ۸ مربوط به سؤال ۱۴ ملاحظه می شود که اصولاً دانشگاه هیچ دخالتی در همکاری بین کتابخانه ای و اشتراک منابع با کتابخانه های دیگر سایر دانشگاه ها و مراکز ندارد؛ این مانع از همکاری نیست و در مواردی تسهیلاتی نیز در امر همکاری ایجاد می کند؛ اگر همکاری بین کتابخانه ای در کتابخانه های دانشگاهی علاوه بر اینکه در سیاست کتابخانه وجود دارد، به سیاست گذاری های دانشگاه ها و مراکز نیز ابلاغ گردد، بی شک موجب افزایش همکاری می گردد.

در سؤال ۱۶ دیدیم که مهم ترین عوامل باز دارنده در امر همکاری بین کتابخانه ای شامل کمبود نیروی انسانی، عدم وجود روابط عمومی کارآمد در کتابخانه و نیز نبود منابع مالی کافی بود.

در تحقیقات دیگر نیز این موضوع به طور مفصل بحث شده است، به طور مثال در مقاله ی غلام حیدری با عنوان « بررسی وضعیت خدمات تحویل مدرک و امانت بین کتابخانه ای در ایران » پاسخ هایی در طی یک سؤال باز توسط پرسش شونده ها در رابطه با موانع و عوامل باز دارنده در همکاری بین کتابخانه ای جمع آوری شده است که ذکر برخی از آنها خالی از لطف نمی باشد:

- بُعد مسافت و فاصله مکانی و جغرافیایی با مراکز دور دست؛

- هزینه بالا و عدم تأمین اعتبار و نداشتن کارت اعتباری برای تهیه مدرک از خارج کشور؛

- هزینه درخواست از خارج بالا است و در موارد معدودی که درخواست امانت کتاب داده می شود، عودت آن بسیار مشکل و هزینه بر می باشد.

- مقرارت خاص کتابخانه های داخلی که امکان استفاده از تمامی منابع را نمی دهد.

- بی میلی کتابخانه های دانشگاهی به خدمات تحویل مدرک، به دلیل ترس از گم شدن مدارک یا نداشتن نیروی انسانی کافی برای این گونه خدمات؛

- نبود یک فهرست مشترک (فهرستگان) یا فهرستگان های جامع و کامل از منابع فارسی و لاتین کتابخانه های ایران؛

- تدوین آیین‌نامه واحد و یکسان و پشتوانه‌سازی برای امانت بین کتابخانه‌ای در ایران (همانند طرح غدیر)؛
- فرهنگ امانت بین کتابخانه‌ای و ضرورت آن کاملاً برای کتابخانه‌ها روشن گردد.
- مراکز متصدی خدمات تحویل مدرک دستورالعمل‌ها و بخش‌نامه‌ها را به صورت واضح و روشن بیان کنند.
- با تقویت قوانین تأمین مدرک در داخل کشور، ایجاد فرهنگ همکاری بین کتابخانه‌ها امکان‌پذیر گردد.
- با پایگاه‌های اطلاعاتی موضوعی و مراکز خدمات تحویل مدرک خارج از کشور، برحسب نیاز دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی ارتباط برقرار گردد.
- کلیه کتابخانه‌ها امر تحویل مدرک را یکی از وظایف اصلی (و نه حاشیه‌ای) قلمداد نمایند و مانند مراجعه‌کننده خود با آن برخورد نمایند.
- میان مسئولان طرح‌های امانت بین کتابخانه‌ای و تحویل مدرک و همچنین خود مراکز امانت بین کتابخانه‌ای و ارائه‌دهندگان خدمات تحویل مدرک داخل کشور همکاری هر چه بیشتری صورت گیرد. همکاری بین کتابخانه‌ها باید بیشتر و با ارائه خدمات بهتر و سریع‌تری صورت گیرد.
- به تقویت خدمات در داخل کشور، ایجاد بایگانی مقالاتی که از خارج دریافت می‌شود، و سازماندهی آن‌ها برای استفاده‌های بعدی به صورت یک بانک داخلی اقدام گردد.
- از تمرکزگرایی پرهیز شود.
- مسئولان امر خدمات تحویل مدرک، دارای اختیارات کافی باشند.
- تخصیص نیروی انسانی متخصص و کارآمد؛
- فراهم‌نمودن زیرساخت‌های لازم برای دسترسی به مدارک مورد نیاز از طریق اینترنت.
- رایگان، یا با اعمال هزینه‌های کمتری صورت گیرد، بهتر است.
- بودجه کافی در اختیار کتابخانه‌ها گذاشته شود تا برای تهیه نشریات الکترونیکی و دستیابی سریع‌تر به اطلاعات جدید، زمینه خوبی فراهم شود.
- بخشی برای ارائه خدمات مربوطه تعیین گردد و اعتبار لازم در نظر گرفته شود. انجام خدمات تحویل مدرک توسط مرکز خاصی در هر دانشگاه ایجاد و انجام شود. وجود یک آرشیو مرکزی در هر دانشگاه الزامی است.
- مراکز قوی علمی و منابع بالقوه علمی آن‌ها به دانشگاه‌هایی که بنیه مالی ضعیفی دارند، هر چه بیشتر معرفی و شناسانده شود تا بتوانند از امکانات دانشگاه‌های مادر استفاده نمایند.
- به ایجاد فهرستگان جامع کتابخانه‌های ایران، تهیه فهرست مشترک، ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی منابع و مآخذ (فهرستگان مدارک) تمام کتابخانه‌ها، ارائه سیاهه مجلات چاپی موجود در کتابخانه‌های سراسر کشور اقدام شود و بالأخره اینکه کتابخانه‌های سراسر کشور به شکلی قادر باشند از آخرین اطلاعات مربوط به کتب، نشریات و منابع اطلاعاتی دیگر مراکز اطلاع یابند.
- دستیابی به منابع و مآخذ یکدیگر تسهیل گردد.
- همه کتابداران برای بالا بردن سطح علمی کشور و کمک به امر پژوهش، خود را موظف بدانند همچنانکه به مراجعان حضوری پاسخ می‌دهند، به مراجعین مکاتبه‌ای نیز پاسخ دهند تا یک پژوهشگر مجبور نشود برای مقاله‌ای که در ایران موجود است و امکان دسترسی به آن آسان نیست، هزینه گزافی متحمل شود و مقاله را از مراکز اطلاع‌رسانی خارج از ایران خریداری نماید.
- راه‌اندازی شبکه داخلی بین تمامی کتابخانه‌های سراسر کشور و اطلاع از منابع یکدیگر و فعال‌تر شدن امانت بین کتابخانه‌ای؛

منابع و مآخذ

- حیدری، غلام. « بررسی وضعیت خدمات تحویل مدرک و امانت بین کتابخانه‌ای در ایران ». علوم اطلاع‌رسانی. دوره ۲۰. شماره ۱ و ۲. پاییز و زمستان ۱۳۸۳: ص ۱۳-۲۷.
- سعیدیان، عبدالحسین. *دائرة المعارف شهرهای جهان*. تهران: علم و زندگی، ۱۳۸۳.
- مختاری معمار، حسین. *درآمدی بر کتابداری*. ویرایش ۲. تهران: قو، ۱۳۷۶.